

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені І.І. МЕЧНИКОВА
ГЕОЛОГО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ І ТУРИЗМУ

СИЧ В. А.

ЗАПОВІДНА СПРАВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
з навчальної дисципліни
для студентів геолого-географічного факультету
спеціальності 242 "Туризм"
освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр»

ОДЕСА
ОНУ
2022

**УДК 502.211(477 – 751.21.3)
С58**

Автор:

Сич В. А. доктор географічних наук, професор кафедри економічної та соціальної географії і туризму

Рецензенти:

Красеха Є. Н. д.б.н., професор кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Вихованець Г. В. д.г.н., професор кафедри фізичної географії, природокористування і геоінформаційних технологій Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

*Рекомендовано до друку вченою радою
геолого-географічного факультету ОНУ імені І.І. Мечникова
Протокол № 7 від 19 квітня 2022*

Сич В. А.

С58 Заповідна справа : методичні рекомендації з навчальної дисципліни для студентів геолого-географічного факультету спеціальності 242 «Туризм» освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» / В.А. Сич. – Одеса : Одес. нац. ун-т імені І.І. Мечникова, 2022. – 32 с.

Методичні рекомендації містять всю необхідну інформацію з курсу «Заповідна справа» для студентів спеціальності 242 Туризм освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» на геолого-географічному факультеті ОНУ імені І. І. Мечникова. Студенти мають змогу ознайомитись із тематикою лекційних та семінарських занять, питаннями для самоконтролю, завданнями для самостійної роботи, списком рекомендованих джерел для вивчення дисципліни.

УДК 502.211(477 – 751.21.3)

© Сич В.А., 2022

© Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. ГЕОГРАФІЯ ВСЕСВІТНЬОЇ МЕРЕЖІ	
ПРИРОДНИХ РЕЗЕРВАТИВ, ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ ТА	
ВОДНО-БОЛОТНИХ УГІДЬ МІЖНАРОДНОГО ЗНАЧЕННЯ	7
Тема 1. Територіальна охорона природи та категорії природно-заповідного фонду України.....	7
Тема 2. Міжнародна класифікація природоохоронних територій та міжнародні природоохоронні конвенції та угоди	8
Тема 3. Природоохоронні території Північної та Західної Європи.....	9
Тема 4. Природоохоронні території Центральної, Східної та Південної Європи.....	10
Тема 5. Характеристика національних парків і заповідників Азії.....	11
Тема 6. Особливості та визначні пам'ятки природних резерватів Африки	12
Тема 7. Національні парки й заповідники Північної Америки.....	13
Тема 8. Природоохоронні території Південної Америки	14
Тема 9. Особливості природних резерватів Австралії й Океанії.....	15
 СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ	 16
Заняття 1. Категорії природно-заповідного фонду України	16
Заняття 2. Міжнародні природоохоронні конвенції та туристична діяльність у межах об'єктів ПЗФ	16
Заняття 3. Національні парки Північної та Західної Європи	17
Заняття 4. Національні парки Центральної, Східної та Південної Європи	17
Заняття 5. Національні парки Азії.....	18
Заняття 6. Національні парки Африки.....	19
Заняття 7. Національні парки Північної Америки	19
Заняття 8. Національні парки Південної Америки.....	20
Заняття 9. Національні парки Австралії й Океанії	21
 САМОСТІЙНА РОБОТА	 22
МЕТОДИ КОНТРОЛЮ	24
СПИСОК ДЖЕРЕЛ	28

ВСТУП

Пропонований навчально-методичний комплекс допоможе студентам, що вивчають предмет «Заповідна справа», освоїти навчальну програму з даної дисципліни, краще уявити собі сучасні тенденції в управлінні туристичними організаціями з метою сталого розвитку туристичної галузі в цілому та вирішення природоохоронних проблем. Запропоновані рекомендації повинні допомогти студентам придбати необхідні знання, навички та вміння застосовувати їх при відповідях на практичних заняттях, підготовці рефератів і кваліфікаційної роботи, а також під час проходження підсумкового контролю.

Метою вивчення дисципліни «Заповідна справа» є формування знань про сучасний стан та регіональні особливості всесвітньої мережі природних резерватів як основи туристсько-рекреаційного використання.

Предмет вивчення дисципліни – сучасний стан та туристична привабливість різних видів природоохоронних територій світу.

Пререквізити навчальної дисципліни. Ефективність засвоєння змісту дисципліни "Заповідна справа" значно підвищиться, якщо студент попередньо опанував матеріал таких дисциплін як: "Екологія", "Історія туризму", "Туристично-рекреаційні ресурси України", "Географія туризму", "Туристичне краєзнавство Одещини", "Рекреологія".

Постреквізити навчальної дисципліни. Дисципліни, для вивчення яких потрібні знання, уміння і навички, що здобуваються після закінчення вивчення даної дисципліни: "Природні туристичні ресурси світу", "Екологічний туризм", "Правове регулювання туристичної діяльності", "Спортивнооздоровчий туризм", "Геологічні пам'ятки світу", "Туризм в країнах ЧорноморськоСередземноморського басейну".

Завдання. Основними завданнями вивчення дисципліни «Заповідна справа» є ознайомлення з природними й біосферними заповідниками, національними парками та заказниками світу; дати уявлення про об'єкти всесвітньої природної спадщини та водно-болотні угіддя міжнародного

значення; проаналізувати стан та перспективи природно-заповідного фонду України; дослідити необхідність збереження у природному стані геосистем, які мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність; проаналізувати значення природоохоронної території як основи туристсько-рекреаційного використання.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей (К)**:

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей (К):

а) загальних:

- К03. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо;
- К05. Прагнення до збереження навколишнього середовища;

б) спеціальних/фахових:

- К17. Здатність аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал територій;
- К29. Здатність діяти у правовому полі, керуватися нормами законодавства;

законодавства;

- К31. Здатність орієнтуватись в організації туристично-рекреаційного простору.

Програмні результати навчання (ПР):

- ПР02. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії туризму, організації туристичного процесу та туристичної діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг, а також світоглядних та суміжних наук;

- ПР04. Пояснювати особливості організації рекреаційно-туристичного простору;

- ПР13. Встановлювати зв'язки з експертами туристичної та інших галузей;

- ПР23. Здійснювати відбір, аналіз, представлення і поширення туристичної інформації.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати** сучасний стан всесвітньої мережі природних резерватів, об'єктів всесвітньої природної спадщини та водно-

болотних угідь міжнародного значення, виділених з метою збереження природної різноманітності ландшафтів та підтримання загального екологічного балансу; особливості природних резерватів окремих регіонів світу та України;

вміти виявляти та оцінювати специфіку природних, культурних та соціально-економічних особливостей природно-заповідного фонду різних країн та регіонів; характеризувати визначні пам'ятки та туристичну привабливість різних видів охоронюваних природних територій.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. ГЕОГРАФІЯ ВСЕСВІТНЬОЇ МЕРЕЖІ ПРИРОДНИХ РЕЗЕРВАТІВ, ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ ТА ВОДНО-БОЛОТНИХ УГІДЬ МІЖНАРОДНОГО ЗНАЧЕННЯ

Тема 1. Територіальна охорона природи та категорії природно-заповідного фонду України.

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. Які категорії природоохоронних територій в Україні ви знаєте?
2. Чому на ваш погляд в ХХІ столітті зростає стурбованість збереженням морських екосистем.
3. В чому полягає мета створення природних охоронюваних територій?

Лекційне заняття

Історія розвитку поглядів і основні підходи до організації природних резерватів. Роль та значення природно-заповідних територій і об'єктів в житті біосфери та суспільства. Функціональне зонування природно-заповідної території. Принципи створення екологічних мереж. Класифікаційна структура природно-заповідного фонду України та характеристика його категорій. Рекреаційно-туристична діяльність у межах територій та об'єктів ПЗФ. Територіальна охорона природи займає найважливіше місце в ряду способів збереження біологічного різноманіття та розвитку туризму, а її об'єктами є природоохоронні території. Філософія створення природних охоронних територій сягає в далеку давнину. В наш час практично всі країни світу прийняли відповідне законодавство та створили ПОТ.

Питання для самоконтролю:

1. Коли і де зародилася сучасна система природних охоронюваних територій?
2. Що являє собою екологічна мережа? Назвіть принципи її створення.
3. Назвіть закони України, якими передбачено створення системи природних територій та об'єктів, що підлягають особливій охороні.
4. Дайте характеристику категоріям природно-заповідного фонду України. В межах яких категорій дозволяється вести рекреаційно-туристичну діяльність?

Тема 2. Міжнародна класифікація природоохоронних територій та міжнародні природоохоронні конвенції та угоди

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. Як ви розумієте поняття "природоохоронна територія"?
2. Дайте визначення поняттю "екологічний туризм".
3. Чому в світі не існує єдиної системи категорій територій та об'єктів природоохоронних територій?

Лекційне заняття

Характеристика категорій класифікації природоохоронних територій МСОП та їх відповідники в Україні. Комбінація пріоритетів управління та основних завдань категорій МСОП. Території Всесвітньої природної спадщини. Біосферні резервати. Водно-болотні угіддя міжнародного значення. Основні природоохоронні конвенції та угоди світового, європейського, регіонального і міждержавного рівнів. Однією з найбільш всесвітньо визнаних є класифікація МСОП, згідно з цією класифікацією, більшість природоохоронних територій світу діляться на шість категорій (в т.ч. дві підкатегорії). Перелік вищезначених категорій не є завершеним, над ним постійно працюють міжнародні експерти. Найбільш загальними ознаками категорій є те, що відповідні їм природоохоронні території можуть бути самостійними або входити одна в одну, пов'язані екологічними, економічними і соціальними зв'язками з іншими територіями.

Питання для самоконтролю:

1. Класифікуйте природоохоронні території світу за категоріями МСОП.
2. Яка мета створення національних парків в світі та в Україні?
3. Які виконувати три головні і взаємодоповнюючі функції виконують біосферні резервати?
4. Назвіть критерії, згідно яких природні об'єкти можуть бути віднесені до Об'єктів Світової природної спадщини.
5. Схарактеризуйте конвенції, які регулюють охорону природи в світі.

Тема 3. Природоохоронні території Північної та Західної Європи.

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. Які національні природні парки ви знаєте в країнах Північної Європи?
2. Що ви розумієте під поняттям "м'який туризм"?
3. Назвіть функціональні зони, які можуть бути виділені в межах природоохоронних територій. Яку діяльність дозволено вести і їх межах?

Лекційне заняття

Короткий регіональний огляд Північної та Західної Європи. Класифікаційна структура природоохоронних категорій МСОП регіону. Мережа природоохоронних територій та характеристика найвідоміших природних резерватів регіональних країн-лідерів у сфері туризму (Великобританія, Данія, Ірландія, Швеція, Франція, Німеччина, Австрія, Нідерланди). У густонаселеній і сильно освоєній Європі залишилося мало територій з відносно недоторканими і, тим більше, первозданими ландшафтами. Особливо це стосується Західної і Центральної Європи, де, в основному, збереглися лише «острівці» дикої природи серед сільгоспугідь і перетворених людиною ландшафтів. Як правило, ці ділянки суворої охорони в заповідниках або в центральних зонах національних парків. Також на значних територіях дика природа в Європі ще представлена на півночі і північному сході континенту, в тундрі, високогір'ях, на морських узбережжях.

Питання для самоконтролю:

1. Схарактеризуйте природоохоронні об'єкти Швеції.
2. В чому полягає різниця в управлінні природоохоронними територіями та об'єктами Данії та Великобританії?
3. Назвіть країни-лідери за площею природоохоронних територій у Західній Європі.
4. Які природні охоронювані території та об'єкти знаходяться в Німеччині?
5. Як природні умови Франції впливають на створення природоохоронних територій в межах цієї країни?

Тема 4. Природоохоронні території Центральної, Східної та Південної Європи

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. Назвіть країни-лідери в сфері туризму в Центральній та Східній Європі.
2. Які фактори можуть вплинути на вибір туристського району, в межах якого буде прокладений екотуристичний маршрут?
3. Як фізико-географічні умови Польщі сприяють розвитку природноорієнтованого туризму?
4. Якими подіями відомі гора Олімп та вулкан Етна?

Лекційне заняття

Короткий регіональний огляд Центральної, Східної та Південної Європи. Класифікаційна структура природоохоронних категорій МСОП регіону. Мережа природоохоронних територій та характеристика найвідоміших природних резерватів регіональних країн-лідерів у сфері туризму (Іспанія, Італія, Греція, Португалія, Хорватія, Польща, Угорщина). У Центральній і Східній Європі серед лідерів в сфері туризму виділяються такі країни, як Росія, Польща, Угорщина, Україна. У Південній Європі серед лідерів в сфері туризму виділяються такі країни, як Іспанія, Італія, Греція, Португалія і Хорватія.

Питання для самоконтролю:

1. Які найбільш популярні природоохоронні території Польщі ви знаєте?
2. Назвіть основні природоохоронні об'єкти Угорщини.
3. Схарактеризуйте Національний парк «Доньяна», включений в список Всесвітньої спадщини в 1994 р.
4. Дайте стислу характеристику національних парків, розташованих в Іспанії. Які найбільш відомі природні атракції знаходяться в межах цих парків?
5. Чим привертають увагу туристів Ліпарські острови? Дайте їх стислу характеристику.
6. Які національні природні парки найбільше відвідуються туристами в Греції?

Тема 5. Характеристика національних парків і заповідників Азії

Питання для повторення теоретичного

матеріалу і самопідготовки

1. Що ви розумієте під поняттям "транскордонне становище природоохоронних територій"?
2. Чому найбільші по території об'єкти природної спадщини знаходяться в Північній Азії?
3. Які об'єкти спадщини, що охороняють морські, водні та навколоводні ландшафти представлені в азійському регіоні?

Лекційне заняття

Короткий регіональний огляд Азії. Класифікаційна структура природоохоронних категорій МСОП регіону. Мережа природоохоронних територій та характеристика найвідоміших природних резерватів регіональних країн-лідерів у сфері туризму Азії (Китай, Таїланд, Японія, Малайзія, Індія, Корея, В'єтнам, Сінгапур, Індонезія). Найвідоміші національні парки інших країн Азії. Заповідні райони Азії на 2020 рік охоплюють 19,59% території суші, налічуючи 154 466 об'єктів із загальною площею 3 169 203 кв. км. Також в Азії налічується 47 об'єктів природної спадщини. Об'єкти природної спадщини поширені по території Азії вкрай нерівномірно. Найбільше їх в Гімалаях і Сино-тибетських горах. Найбільше їх знаходиться в Китаї - 14, в азіатській частині Росії - 8, в Індії - 7, в Індонезії - 5, в Японії - 4.

Питання для самоконтролю:

1. Які природні об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО знаходяться в азійському регіоні?
2. Схарактеризуйте найбільш відомі природоохоронні об'єкти Китаю.
3. Які ви знаєте природні резервати Таїланду?
4. Дайте стислу характеристику національних парків Японії та Малайзії.
5. Чим з точки зору туриста можуть зацікавити національні парки в Індії?
6. Які природні об'єкти включено до Списку Всесвітньої спадщини в Шрі-Ланці та Філіпінах?

Тема 6. Особливості та визначні пам'ятки природних резерватів Африки

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. Які природні зони материка представлені у Списку Всесвітньої спадщини?
2. Чи охоронюються в Африці морські, водні та навколводні ландшафти?
3. Які вимоги висуваються до продуктів при складанні меню в спортивному поході?

Лекційне заняття

Короткий регіональний огляд Африки. Класифікаційна структура природоохоронних категорій МСОП регіону. Мережа природоохоронних територій та характеристика найвідоміших природних резерватів регіональних країн-лідерів у сфері туризму Африки (Марокко, Єгипет, ПАР, Туніс, Зімбабве). Інші відомі природні резервати країн Африки, які користуються популярністю у туристів. Африка – один з перших материків, де ще в колоніальний період після різкого скорочення чисельності диких тварин стали створюватися національні парки. Станом на 2022 рік в Африці налічується 8 792 природоохоронні території загальною площею 4,3 млн км кв (14,33%), що включають 374 національні парки, 281 пам'ятка природи (кат. III), 71 охоронний ландшафт (категорія V), а також 79 біосферних резерватів та 414 водно-болотних угідь міжнародного значення.

Питання для самоконтролю:

1. Які причини того факту, що Африці найбільше природоохоронних територій внесено до списку Об'єктів Всесвітньої спадщини, що знаходяться під загрозою знищення?
2. Які країни Африки входять до десятки лідерів в'їзного туризму?
3. Схарактеризуйте найбільш відомі природні об'єкти Всесвітньої спадщини Єгипту.
4. Дайте характеристику найбільш відвідуваним національним паркам ПАР та Танзанії.

Тема 7. Національні парки й заповідники Північної Америки

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. Які категорії природоохоронюваних територій представлені в країнах Північної Америки?
2. Яка історія виникнення національних парків в США?
3. Які природні ландшафти представлені в Мексиці?

Лекційне заняття

Короткий регіональний огляд Північної Америки. Класифікаційна структура природоохоронних категорій МСОП регіону. Мережа природоохоронних територій та характеристика найвідоміших природних резерватів США, Канади і Мексики. Найбільш популярні у туристів природоохоронні території країн Центральної Америки (Резервати Бар'єрного рифу (Беліз), Біосферний заповідник Ріо-Платано (Гондурас), Національний парк Острів Кокос (Коста-Рика), Національний парк Дарьєн (Панама), Національний парк "Тікаль" (Гватемала), Національний парк "Морн-Труа-Пітон" (Домініка). На материк організована мережа природоохоронних територій, що поєднують охорону природи і розвинений туризм. У Північній Америці налічується 36 об'єктів природної спадщини. Найбільше таких об'єктів знаходиться в США – 12, в Канаді - 10, в Мексиці – 6.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте характеристику Єллоустоунського національного парку. Які найбільш атракційні природні об'єкти для туристів?
2. Чим відомий національний парк "Грейт-Смоукі-Маунтінс"?
3. Яка історія розитку заповідної справи в Канаді? Назвіть найбільш відомі туристам національні парки.
4. Дайте характеристику біосферних заповідників Мексики.
5. Чому серед країн Центральної Америки у туристів найбільш популярні саме резервати Бар'єрного рифу (Беліз).
6. Які вам відомі національні парки Коста-Рики, Панами та Гватемали?

Тема 8. Природоохоронні території Південної Америки

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. Опишіть фізико-географічні умови території Аргентини.
2. Які природні атракції ви знаєте в Бразилії?
3. Що ви знаєте про національні парки Перу?

Лекційне заняття

Короткий регіональний огляд Південної Америки. Класифікаційна структура природоохоронних категорій МСОП регіону. Мережа природоохоронних територій та характеристика найвідоміших природних резерватів регіональних країн-лідерів у сфері туризму Південної Америки (Аргентина, Бразилія, Чилі, Перу, Колумбія). Найвідоміші національні парки інших країн Південної Америки. В Південній Америці в п'ятірку лідерів в'їзного туризму входять такі країни, як Аргентина (6,9 млн. туристів у 2018 р.), Бразилія (6,6 млн.), Чилі (5,7 млн), Перу (4,4 млн), Колумбія (3,9 млн.). Туризм є відносно молодою сферою національних економік цих країн. Специфічні кліматичні умови, мальовничі ландшафти гір, наявність екзотичних фруктів і рослин, довгі морські узбережжя роблять вищеназвані країни привабливими для туризму на протязі всього року. До цього слід додати ще й культурне та історичне розмаїття її різних регіонів.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте характеристику національному парку Ігуасу та Панатаналу.
2. Які види туристичної діяльності можна розвивати в національних парках Чилі?
3. Які категорії природоохоронних об'єктів представлені в Перу?
4. В чому полягає унікальність національних природних парків Колумбії?
5. Розташуйте Аргентину, Бразилію, Чилі, Перу, Колумбію за убунанням площі, зайнятої національними парками.
6. Що ви знаєте про систему охорони природи країн, розташованих в Карибському басейні?

Тема 9. Особливості природних резерватів Австралії й Океанії.

Питання для повторення теоретичного матеріалу і самопідготовки

1. Поясніть поняття "реліктові форми флори та фауни". Назвіть приклади реліктових рослин та тварин Австралії.
2. Яка історія створення національних парків Австралії?
3. Назвіть природні атракції Нової Зеландії, які можуть привести до збільшення туристичного потоку до цієї країни.

Лекційне заняття

Короткий регіональний огляд Австралії й Океанії. Класифікаційна структура природоохоронних категорій МСОП регіону. Мережа природоохоронних територій та характеристика найвідоміших природних резерватів Австралії та Нової Зеландії. Найвідоміші національні парки інших країн Океанії. Станом на 2022 рік в Австралії налічується 11 149 природоохоронних територій загальною площею 1,57 млн км кв (20,36%), що включають 1159 національних парків, 2403 пам'яток природи (кат. III), 367 охоронних ландшафтів (категорія V), а також 4 біосферні резервати та 63 водно-болотні угіддя міжнародного значення. Найбільшими за площею об'єктами спадщини є «Великий Бар'єрний риф» - 3,48 млн га. Найменший за площею зі списку спадщини - Національний парк «Скам'янілі залишки австралійських тварин» площею 10,3 тис. га.

Питання для самоконтролю:

1. Найбільшим за площею об'єктом спадщини Австралії є «Великий Бар'єрний риф». В чому полягає його унікальність?
2. Які причини обумовили найбільше насичення об'єктами спадщини саме східного узбережжя Австралії?
3. Розкажіть про найвідоміші об'єкти Всесвітньої природної спадщини Австралії.
4. Які ландшафти представлені в національних природних парках Нової Зеландії?
5. В чому полягає унікальність національних парків Папуа-Нової Гвінеї?

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Заняття 1. Категорії природно-заповідного фонду України

1. Історія заповідної справи в Україні;
2. Біосферний заповідник (мета, завдання, характеристика існуючих в Україні);
3. Національний природний парк (мета, завдання, характеристика 6-8 існуючих в Україні);
4. Пам'ятник природи (мета, завдання, характеристика 6-8 існуючих в Україні);
5. Природний заповідник (мета, завдання, характеристика 6-8 існуючих в Україні);
6. Заказники і їх типологія (мета, завдання, характеристика 6-8 існуючих в Україні);
7. Регіональні ландшафтні парки (мета, завдання, характеристика 6-8 існуючих в Україні.)
8. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва і заповідні урочища (мета, завдання, характеристика 6-8 існуючих в Україні).
9. Функціональне зонування національних і регіональних ландшафтних парків, біосферних заповідників, ботанічних парків та ін. категорій.
10. Екологічні мережі.

Заняття 2. Міжнародні природоохоронні конвенції та туристична діяльність у межах об'єктів ПЗФ

1. Рекреаційно-туристична діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
2. Червоні книги в системі збереження біоландшафтного різноманіття (Червона книга України, Зелена книга України).
3. Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення (Рамсарська конвенція).

4. Конвенція про біологічне різноманіття.
5. Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (м. Бонн, 1979 р.).
6. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини та критерії виділення об'єктів природної спадщини.
7. Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція).
8. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (м. Софія, 1995 р.).
9. Наукові дослідження територій та об'єктів природно-заповідного фонду. (Літопис природи).
10. Севільська стратегія для біосферних резерватів.

Заняття 3. Національні парки Північної та Західної Європи

1. Національні парки Швеції.
2. Національні парки Данії.
3. Національні парки Норвегії.
4. Національні парки Великої Британії.
5. Національні парки Ірландії.
6. Національні парки Фінляндії.
7. Національні парки Австрії.
8. Національні парки Бельгії та Швейцарії.
9. Національні парки Франції.
10. Національні парки Німеччини.
11. Національні парки Нідерландів.
12. Національні парки Естонії, Латвії та Литви

Заняття 4. Національні парки Центральної, Східної та Південної Європи

1. Національні парки Сербії та Хорватії.

2. Національні парки Чехії та Словаччини.
3. Національні парки Словенії, Боснії і Герцеговини та Північної Македонії.
4. Національні парки Молдови та Румунії.
5. Національні парки Грузії, Азербайджану та Вірменії.
6. Національні парки європейської частини Росії та Білорусі.
7. Національні парки Греції.
8. Національні парки Італії.
9. Національні парки Іспанії.
10. Національні парки Болгарії.
11. Національні парки Албанії та Чорногорії.

Заняття 5. Національні парки Азії

1. Національні парки Китаю.
2. Національні парки Індії.
3. Національні парки Японії та Кореї.
4. Туреччини.
5. Національні парки Індонезії та Малайзії.
6. Національні парки Філіппін та Камбоджі.
7. Національні парки Таїланду.
8. Національні парки В'єтнаму та М'янми.
9. Національні парки Іраку та Сирії.
10. Національні парки Пакистану та Бангладеш.
11. Національні парки азійської частини Росії, Казахстану та Киргизстану.
12. Національні парки Таджикистану, Туркменістану, Узбекистану.
13. Національні парки Непалу, Бутану, Шрі-Ланки.
14. Національні Ізраїлю та Йорданії.
15. Національні парки Оману, Ірану та Лівану,

Заняття 6. Національні парки Африки

1. Національні парки Кенії і Малаві.
2. Національні парки Танзанії і ЦАР.
3. Національні парки Південно-Африканської Республіки і Намібії.
4. Національні парки Камеруну і Кот-д'Івуару.
5. Національні парки Уганди і Конго.
6. Національні парки Анголи та Ефіопії.
7. Національні парки Марокко, Алжиру і Тунісу.
8. Національні парки Ботсвани і Зімбабве.
9. Національні парки Мадагаскару і Сейшельських островів.
10. Національні парки Мавританії, Сенегалу і Нігеру.

Заняття 7. Національні парки Північної Америки

1. Національні парки «Клуоні, Врангеля-св. Іллі, Глейшер-Бей, Татшеншіні-Алсек» (Канада - США); Наханні (Канада); Вуд-Баффало (Канада);
2. Національні парки Канадських Скелястих гір (Банф, Джаспер; Його; Кутені; Пасифік-Рім; Гора Ревельсток).
3. Національні парки провінції Онтаріо в Канаді (Острови Святого Лаврентія; Півострів Брюс; Острови Джорджіан-Бей; Пойнт-Пілі; Пукасква).
4. Національні парки Вотертон-Лейкс / Глейшер (Канада, США); Олімпік (США); Еверглейдс (США);
5. Національні парки Єллоустоунський національний парк (США); Мігуаша (Канада); Райдінг-Маунтен (Канада);
6. Національні парки Редвуд (США); Йосеміті (США); Мамонтова печера (США); Секвоя (США);
7. Національні парки Акадія (США); Бедлендс (США); Каньйон Брайс (США); Долина Смерті(США).
8. Національні парки Грейт-Смокі-Маунтінс (США); Гранд-Каньйон (США); Карлсбадські печери (США); Шенандоа (США);

9. Національні парки Острови та природоохоронні території Каліфорнійської затоки (Мексика); Резерват китів Ель-Віскаїно (Мексика); Острів Ісабелла (Мексика);

10. Національні парки Сіан-Каан (Мексика); Біосферний заповідник метеликів-монархів (Мексика); Біосферний заповідник Ель Пінакате і Гран Десіерто де Алтар (Мексика);

11. Національні парки Куби та Домініки (Олександра Гумбольдта; Десембарко-дель-Гранма; Морн-Труа-Пітон та ін.).

12. Національні парки Коста Ріки та Панами (Гуанакасте; Таламанка-Рейндж / Ла-Амістад; Дарьєн; Острів Койба; Острів Кокос).

13. Національні парки Белізу та Гондурасу (Бар'єрний риф Белізу; Ріо-Платан; Жанетт-Кауас; Ла-Тигра та ін.).

14. Національні парки Гватемали (Тікаль; Сіпакате-Наранхо; Волькан-де-Пакая та ін.).

15. Національні парки Сальвадору та Гаїті (Ель-Бокерон; Лос-Вулканес; Монтекрісто; Ель Імпозибль; Пік Макайя; Ла Візіт та ін.)

Заняття 8. Національні парки Південної Америки

1. Національні парки Колумбії.

2. Національні парки Венесуели;

3. Національні парки Бразилії.

4. Національні парки Аргентини.

5. Національні парки Еквадору.

6. Національні парки Перу.

7. Національні парки Чилі.

8. Національні парки Суринаму, Гаяни і Французької Гвіани.

9. Національні парки Болівії.

10. Національні парки Уругваю і Парагваю

Заняття 9. Національні парки Австралії й Океанії

1. Природні резервати Австралії "Великий Бар'єрний риф", "Какаду", "Шарк-Бей".
2. Природні резервати Австралії "Вологі ліси східного узбережжя", "Блу-Маунтінс", "Пурнулулу".
3. Природні резервати Австралії "Улуру-Ката Тьюта", "Берег Нінгалу", "Уїлландра".
4. Природні резервати "Берег Нінгалу" (Австралія); "Західна Тасманія" (Австралія); "Ті-Вахіпоунаму - південний захід острова Південний" (Нова Зеландія); "Тонгаріро" (Нова Зеландія);
5. Національні парки "Гавайські вулкани" (США); "Папаханаумокуакеа" (США), "Заповідна територія островів Фенікса" (Кірібаті).
6. Природні резервати "Східна частина острова Реннелл" (Соломонові Острови), Лагуни Нової Каледонії (Франція); "Південна лагуна скелястих островів (Палау).
7. Природні резервати "Острів Маккуорі" (Австралія); "Острів Фрейзер" (Австралія); "Острів Лорд-Хау" (Австралія); "Острів Хендерсон" (Великобританія).

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кіл. годин
1.	Індивідуальні навчально-дослідні завдання: Концепція національних парків. Типологія ПНП за ступенем рекреаційного навантаження. Характеристика регіональних ландшафтних парків як місць масового короткотривалого відпочинку та оздоровлення населення. Завдання державних природних заповідників. Місце і роль заповідників в перспективній національній екологічній мережі.	6
2.	Індивідуальні навчально-дослідні завдання: Відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд (адміністративна, цивільна (майнова) та кримінальна відповідальності). Території та об'єкти ПЗФ як складова природних туристсько-рекреаційних ресурсів. Транслатеральні природоохоронні території світу	6
3.	Індивідуальні навчально-дослідні завдання: Природні резервати Європи площею понад 100 тис. га: Німеччина (Нордфрізішерс), Швеція (Віндельфьємен), Італія (Стельвіо), Норвегія (Бьоргефьель), Фінляндія (Лемнейокі), Франція (Севенни, Єскреї), Вірменія (Севан), Данія (Гренландський)	6
4.	Індивідуальні навчально-дослідні завдання: Особливості міждержавних природоохоронних територій України: “Прип’ять-Стохід”, “Західне Полісся”, “Розточчя”, “Східні Карпати”, “Дунайські плавні”, “Брянські і Старогутські ліси”.	6
5.	Індивідуальні навчально-дослідні завдання: Природні резервати Азії площею понад 100 тис. га.: Індія (Канха, Гірський ліс), Індонезія (Гунур-Льосер), Йорданія (Азрак), Іран (Кевір), Тайланд	6

	(Кхауяй, Тхунгьяйнаресуан, Японія (Нікко, Фудзі-Хаколе-Ідзу), Китай Улун, Чайнгвай), Іран (Туран), Нова Гвінея (Лоренц), Камбоджа (Кулен-Прамтен)	
6.	Індивідуальні навчально-дослідні завдання: Природні резервати Африки площею понад 100 тис. га.: Замбія (Північна Луангва, Південна Луангва, Камерун (Бубанджіда), Кенія (Цаво), Мавританія (Бан-д'Арген), Малаві (Кусунгу), Малі (Буклю-дю-Боуле), Намібія (Етоша), Руанда (Катера), Сенегал (Ніколо-Кобо), Танзанія (Серенгеті), Уганда (Кабарега), ПАР (Крюгер), Конго (Леніні), Мадагаскар (Цінжі-дубемараха), Нігерія (Янкарі), Чад (Уаді-Рімс-Уаді-Ашім);	6
7.	Індивідуальні навчально-дослідні завдання: Природні резервати Північної Америки (площею понад 100 тис. га.): Канада (Вуд-Буффало, Гра-Монр, Джаспер), США (Берінгія, Гавайський, Гранд-Каньйон, Йеллоустонський, Йосемітський, Кінгс-Каньйон, Олімпік, Рокі-Маунтін, Секвойя), Мексика (Лакандонья, Малімі);	6
8.	Індивідуальні навчально-дослідні завдання: Індивідуальні навчально-дослідні завдання: Природні резервати Південної Америки (площею понад 100 тис. га.): Аргентина (Лос-Гласьєрас), Венесуела (Копойма), Колумбія (Сьєрра-де-ла Макарена), Перу (Уаскараї, Паракас), Болівія (Улья-Улья)	
9.	Індивідуальні навчально-дослідні завдання: Природні резервати Австралії (площею понад 100 тис. га.) та Океанії: Австралія (Комбаррі, Рудолл-Рівер, Велика пустеля Вікторія), Нова Зеландія (Фьордленд), о-ва Лорд Хау, о. Фрейзер, о-ва Херд і Макдональд, о. Маккуарі, о. Хендерсон	6
	Разом	54

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточне контрольне опитування, оцінювання семінарських доповідей та виконання індивідуальних завдань; підсумковий контроль - залік. В обов'язковому порядку здійснюється облік відвідування студентами усіх видів занять.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль та семінарські заняття									Підсумковий контроль	Сума балів
Змістовий модуль №1										
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	20	100
10	10	10	10	8	8	8	8	8		

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Питання для підсумкового контролю:

1. Історія і філософія створення природоохоронних територій.
2. Сучасний стан світової системи наземних та морських природоохоронних об'єктів.
3. Поняття екологічної мережі та її складові.
4. Стан національних природних парків України. Коротка характеристика НПП, створених за період незалежності України.
5. Характеристика біосферних заповідників і транслатеральних природоохоронних територій України.
6. Стан природних заповідників України. Коротка характеристика природних заповідників, створених за період незалежності України.
7. Заказники і їх типологія
8. Регіональні ландшафтні парки - мета і завдання.
9. Пам'ятка природи і заповідне урочище - мета і завдання.
10. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, ботанічні сади, дендрологічні та зоологічні парки
11. Функціональне зонування національних і регіональних ландшафтних парків, біосферних заповідників, ботанічних парків.
12. Екологічний туризм на територіях природно-заповідного фонду України.
13. Міжнародна класифікація природоохоронних територій МСОП та відповідники її категорій в ПЗФ України.
14. Категорії класифікації МСОП «Природний резерват суворої охорони» та «Територія для збереження дикої природи».
15. Категорії класифікації МСОП «Національний парк» та «Пам'ятка природи чи природний об'єкт»
16. Категорії класифікації МСОП «Територія для збереження природних середовищ і видів», «Наземний чи водний охоронний ландшафт» та «Охоронна зона зі сталим використанням відновних природних ресурсів».

17. Додаткові міжнародні природоохоронні категорії «Територія багаточільового використання», «Антропологічний резерват», «Об'єкт Світової природної спадщини», «Біосферний резерват».
18. Водно-болотні угіддя міжнародного значення.
19. Основні міжнародні природоохоронні конвенції та угоди.
20. Смарагдова мережа Європи.
21. Характеристика національних парків та заповідників Північної Європи (Норвегія, Швеція, Фінляндія, Ісландія, Великобританія)
22. Характеристика національних парків та заповідників Центральної Європи (Франція, Німеччина, Бельгія, Нідерланди, Швейцарія).
23. Характеристика національних парків та заповідників Південної Європи (Іспанія, Італія, Греція).
24. Характеристика національних парків та заповідників Східної Європи (Польща, Хорватія, Чехія, Болгарія).
25. Стан охоронюваних територій Росії (державні природні й біосферні заповідники, національні парки, державні заказники й інші резервати).
26. Характеристика національних парків та заповідників Західної Азії (Туреччина, Йорданія, Ізраїль, Оман).
27. Характеристика національних парків та заповідників Південної й Центральної Азії (Індія, Бангладеш, Китай, Непал).
28. Характеристика національних парків та заповідників Східної Азії (Японія, Корея).
29. Характеристика національних парків та заповідників Південно-Східної Азії (Індонезія, Малайзія, Таїланд, Камбоджа, В'єтнам, Філіппіни).
30. Характеристика національних парків та заповідників Північної Африки (Марокко, Туніс, Нігер).
31. Характеристика національних парків та заповідників Східної Африки (Ефіопія, Кенія, Танзанія).
32. Характеристика національних парків та заповідників Західної Африки (Мавританія, Сенегал, Камерун, Кот д'Івуар,)

33. Характеристика національних парків та заповідників Центральної Африки (Центрально-Африканська Республіка, Уганда, Конго, Малаві).
34. Національні парки й заповідники Південної Африки (Зімбабве, Намібія, Ботсвана, ПАР).
35. Характеристика національних парків та заповідників Мадагаскару й Сейшельських островів.
36. Характеристика національних парків та заповідників Північної Америки (Канада й США).
37. Характеристика національних парків та заповідників Центральної Америки (Мексика, Гватемала, Беліз, Гондурас, Коста-Ріка, Панама).
38. Характеристика національних парків та заповідників островів Карибського басейну (о. Ямайка, о. Пуерто-Ріко, о. Домініка, о. Куба).
39. Характеристика національних парків та заповідників північної частини Південної Америки (Венесуела, Суринам, Колумбія).
40. Характеристика національних парків та заповідників Амазонії (Бразилія, Болівія).
41. Характеристика національних парків та заповідників Анд і південної частини Південної Америки (Еквадор, Перу, Аргентина).
42. Характеристика національних парків та заповідників Австралії й Тасманії.
43. Характеристика національних парків та заповідників островів Океанії.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Основна література:

1. Грищенко Ю.М. Основи заповідної справи: Навч. посібник. Рівне: РДТУ, 2000. 239 с.
2. Давиденко В.М. Заповідна справа: Навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2001. 140 с.
3. Заповідна справа в Україні: Навчальний посібник. / За ред. М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. К.: 2003. 306 с.
4. Ковальчук А.А. Заповідна справа: науково-довідкове видання. Ужгород: “Ліра”, 2002. 328 с.
5. Міждержавні природно-заповідні території / Під ред. Т.Л.Андрієнко. Київ: Міжвідомча комплексна лабораторія наукових основ заповідної справи НАН України та Мінекобезпеки України, 1998. 132 с.
6. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа. Навчальний посібн. К.: Арістей, 2007. 480 с
7. Природно-заповідний фонд України: території та об’єкти загальнодержавного значення. К.: ТОВ “Центр екологічної освіти та інформації”, 2009. 332 с
8. Сич В. А., Яворська В. В., Коломієць К. В. Основи екологічного туризму: навч. посіб. 2-е видання, доповнене. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2018. 240 с.
9. Солодкий В.Д. та ін. Заповідна справа: Підручник. Чернівці: Буковина, 2005. 288 с.
- 10.Товажнянський Л.Л. та ін. Заповідна справа: Навч. посібник. Харків: НТУ “ХПІ”, 2002. 240 с.
- 11.Топчієв О. Г., Яворська В. В., Сич В. А., Коломієць К. В. Рекреаційно-туристичний потенціал: напрями систематики і кваліметричної оцінки. Навчальний посібник – Одеса : Бондаренко М.О., 2022. 280 с.

12. Фурдичко О.І., Сівак В.К., Солодкий В.Д. Заповідна справа в Україні: Підручник. Чернівці: Зелена Буковина, 2005. 336 с.

Допоміжна література:

1. Андрієнко Т.Л. та ін. Система категорій природно-заповідного фонду України та питання її оптимізації (під ред. д.б.н. проф. Т.Л. Андрієнко). К.: Фітосоціоцентр, 2001. 60 с.
2. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (переклад українською мовою). Київ: Авалон, 1998. 52 с.
3. Гамор Ф. Всесвітнє визнання букових пралісів Карпат: історія та менеджмент. Карпат. біосфер. заповідник. Львів: Тиса, 2017. 247 с.
4. Горб К.М. Теорія та практика організації території особливої охорони: Навчальний посібник. Дніпропетровськ: ДДУ, 1998. 56 с.
5. Закон України “Про екологічну мережу” // Відомості Верховної Ради. 2004, №45.
6. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” // Відомості Верховної Ради. 2004, №3.
7. Закон України “Про природно-заповідний фонд України” // Відомості Верховної Ради. 1992, №34.
8. Коломієць К. В., Яворська В. В., Сич В. А. Територіальна організація туристично-рекреаційної діяльності Українського Причорномор'я: Монографія. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2018. 290 с.
9. Красеха Є. Н., Сич В. А. Основні пріоритети використання і збереження степових екосистем Українського Причорномор'я // Причорноморський екологічний бюлетень. 2008. №1(27). С. 74-83.
10. Південно-Бузький меридіональний екологічний коридор: стислий огляд біорізноманіття та найцінніші території / [В. Костюшин та ін.]. Чорном. програма Ветландс Інтернешнл. Київ,
11. Програма Літопису природи для заповідників та національних природних парків. / За ред. Т.Л. Андрієнко. К.: Академперіодика, 2002. 103 с.

12. Розбудова екомережі України / Під наук. ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонко. К.: Програма розвитку ООН (UNDP), 1999. 127 с.
13. Сич В. А. Екотуризм в межах священних природних місць // Географія та туризм. 2019. № 50. С. 168-177
14. Сич В. А. Концептуальні основи розвитку екологічного туризму // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія, 2019. № 1 (Вип. 46). С. 173-182.
15. Сич В. А., Коломієць К. В. Екотуристичний маршрут "Заповідне узбережжя Одещини" // Географія та туризм. 2014 р. Вип. 28. С. 147-153.
16. Сич В. А., Яворська В. В., Коломієць К. В. Особливості формування екомережі регіону Українського Причорномор'я // Вісник Одеського національного університету. Серія Географічні та геологічні науки. 2015. Том 20. Вип. 4. С. 129-143.
17. Стойко С.М., Гадач Е., Шимон Т., Михалик С. Заповідні екосистеми Карпат. Львів, Світ, 1991. 248 с.
18. Стойко С.М., Мілкіна Л.І., Тасєнкевич Л.О. та ін. Природа Карпатського національного парку. К., Наукова думка, 1993. 214 с.
19. Топчієв О. Г., Коломієць К. В., Сич В. А., Яворська В. В. Структурування рекреаційно-туристичного потенціалу на засадах географічного середовища: Монографія. Кам'янець-Подільський: Видавець Панькова А. С., 2020. 332 с.
20. Фіторізноманіття національних природних парків України / під заг. ред. Т.Л. Андрієнко та В.А. Онищенко. К.: Науковий світ, 2003. 143 с.
21. Яворська В.В., Сич В.А., Коломієць К. В. Перспективи розвитку екотуризму на природоохоронних територіях Одеського регіону // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України» (Кропивницький, 4-5 квітня 2019 р.). Збірник науко-вих праць. Кропивницький: ЛА НАУ, 2019. С. 319-330
22. Riley W., Riley L. Nature's Strongholds. The World's Great Wildlife Reserves. Princeton University Press, 2005. 457 p.

Електронні інформаційні ресурси

1. Бібліотека Одеського національного університету імені Іллі Мечникова - <http://lib.onu.edu.ua>
2. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО: міжнар. док. від 16.11.1972. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_089 .
3. Міжнародна класифікація природоохоронних територій МСОП (IUCN Protected Area Categories System) - <https://www.iucn.org/theme/protected-areas/about/protected-areacategories>
4. Одеська національна наукова бібліотека - <http://odnb.odessa.ua>
5. Одеська обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. С. Грушевського - <http://biblioteka.od.ua>
6. Світова база природоохоронних територій (World Database on Protected Areas) - <https://www.protectedplanet.net/>
7. Світова природна спадщина ЮНЕСКО - <http://whc.unesco.org/en/list/?search=&type=natural&order=country>
8. Території та об'єкти ПЗФ України. - <http://pzf.menr.gov.ua>

Навчальне видання

Сич Віталій Андрійович

Заповідна справа

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

з навчальної дисципліни

для студентів геолого-географічного факультету

спеціальності 242 "Туризм"

освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр»